

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. inż. Pawła Nowaka

Mgr inż. Paweł Nowak przygotował rozprawę doktorską zatytułowaną „Współczesna kondycja ludzka w horyzoncie filozofii dramatu Józefa Tischnera. Technologizacja cyfrowa warsztatu Pracy Usługowej a wartość dialogu”, Toruń 2025, 341 stron.

Konstrukcja rozprawy jest następująca:

W pierwszym rozdziale – *O kryzysie kondycji ludzkiej* – Autor wyjaśnia, dlaczego namysł nad kondycją ludzką jest wciąż aktualnym problemem badawczym. Skupia się przede wszystkim na kryzysie kondycji ludzkiej, analizując, w jaki sposób współczesne warunki pracy oddziałują na poczucie wartości jednostki oraz jej rozwój. Zaznacza, że człowiek nie jest statycznym bytem, lecz podlega dynamicznemu procesowi rozwoju, a praca stanowi kluczowy element, który może ten rozwój wspierać bądź go ograniczać. Przedstawia, jak kryzys kondycji ludzkiej objawia się w kontekście wyzwań ekonomicznych i społecznych, które towarzyszą współczesnej rzeczywistości. Wskazuje na dehumanizujące aspekty pracy, które mogą prowadzić do alienacji, ale również pokazuje możliwości pracy jako przestrzeni dla rozwoju, gdy tylko realizowane są wartości wspierające godność człowieka. W kontekście filozoficznym próbuje uchwycić, jak kryzys człowieka wpływa na relacje międzyludzkie oraz postrzeganie samych siebie przez jednostki. Kondycja ludzka, będąca wynikiem interakcji między wewnętrznymi potrzebami a zewnętrznymi wymaganiami społecznymi, znajduje swoje odzwierciedlenie w sposobie, w jaki postrzegamy pracę – nie tylko jako źródło utrzymania, ale jako istotny czynnik wpływający na poczucie własnej wartości. Z kolei, aby móc mówić o człowieku w wybranym horyzoncie filozoficznym dramatu, w pierwszym niezbędnym jest ten horyzont przedstawić. Dlatego rozdziały drugi i trzeci są próbą opisanie kondycji ludzkiej w perspektywie Tischnerowskiej.

Drugi rozdział – *Filozofia dramatu jako dramat spotkania* – poświęcony jest filozofii dramatu Józefa Tischnera, w której praca traktowana jest jako dramat spotkania. To spotkanie nie ogranicza się jedynie do aktu pracy, lecz staje się przestrzenią, w której jednostka konfrontuje się z drugim człowiekiem oraz samym sobą. Podkreśla, że relacje międzyludzkie w kontekście pracy są dramatem pełnym napięć, ale jednocześnie niosącym ogromny potencjał rozwojowy. Spotkanie w pracy jest zarazem źródłem wyzwań, jak i możliwości samorealizacji. Podjęcie pracy staje się symbolicznym aktem wejścia w dramatyczny świat relacji, w którym każde spotkanie ma potencjał zmiany. Pokazuje, że praca nie jest tylko technicznym wykonywaniem zadań, lecz aktem relacyjnym, w którym następuje konfrontacja z Innością – drugim człowiekiem, a także różnymi aspektami samego siebie.

W trzecim rozdziale – *O spotkaniach* – skupia się na istocie dramatu, którym jest spotkanie. Dlatego, w ślad za Józefem Tischnerem analizuje różne formy interakcji – od spotkania z Innym, przez spotkanie z pięknem, po konfrontację z kłamstwem i złem. Każdy z tych aspektów może stanowić integralną część doświadczenia pracy usługowej. Praca nie jest bowiem wyłącznie wymianą ekonomiczną, lecz także okazją do konfrontacji z wieloma wymiarami ludzkiego doświadczenia, które kształtują zarówno jednostkę, jak i wspólnotę. Praca staje się przestrzenią doświadczania i refleksji nad naturą relacji międzyludzkich oraz wartości, jakie za nimi stoją.

Czwarty rozdział – *O pracy* – poświęca refleksji nad fenomenem pracy jako jednym z fundamentalnych aspektów ludzkiej egzystencji. Praca ukazuje się przede wszystkim w kontekście

dialogicznym i relacyjnym. Jest tą twórczą aktywnością człowieka, która w istotny sposób wpływa na sens jego egzystencji. Powinna być traktowana jako przestrzeń realizacji wartości humanistycznych, takich jak solidarność, empatia oraz odpowiedzialność społeczna.

Praca, która wypełnia te postulaty, staje się przestrzenią dla pełnego rozwoju człowieka i budowania zdrowych relacji społecznych, co jest niezbędne dla dobrobytu (byciu w dobru) zarówno jednostki, jak i całej wspólnoty. Chodzi również etyczny wymiar pracy: w jaki sposób praca, która respektuje godność ludzką, przyczynia się do rozwoju społecznego, a praca, która tę godność narusza, prowadzi do alienacji i wykluczenia?

W piątym rozdziale – O fenomenie Pracy Usługowej – skupia się na szczególnym przypadku pracy – Pracy Usługowej, której specyfika wyraźnie odróżnia ją od pracy przemysłowej, czy pracy w sektorze rolniczym. Poddaje analizie zarówno wymiar ekonomiczny Pracy Usługowej, jak i jej antropologiczną proveniencję, co ostatecznie pozwoliło mi wyprowadzić i zdefiniować termin Pracy Usługowej w kontekście filozofii dramatu Józefa Tischnera. Praca Usługowa jest taką formą interakcji międzyludzkich, która wpływa na samoświadomość aksjologiczną zarówno pracownika (usługodawcy), jak i klienta (usługobiorcy).

W szóstym rozdziale – *Technologizacja cyfrowa warsztatu Pracy Usługowej* – koncentruje się na współczesnych przekształceniach warsztatu pracy usługowej. W oparciu o wykładnię Tischnerowską analizuje wpływ cyfryzacji, robotyzacji oraz wykorzystania sztucznej inteligencji w akcie świadczenia pracy usługowej. Narzędzia techniki mogą zarówno wspierać, jak i ograniczać humanistyczny wymiar pracy. Ukazuje, jak technologie powinny pomagać człowiekowi poprzez powiększanie przestrzeni do autentycznego spotkania, a nie zastępować go w doświadczaniu spotkania z drugim człowiekiem. Technologia, zgodnie z rozumieniem Józefa Tischnera, ma być narzędziem w rękach człowieka, służącym pogłębianiu relacji i realizacji wartości humanistycznych, a nie dehumanizacji tychże relacji.

W konkluzji rozprawy Autor pisze: *Praca Usługowa, w której centrum pozostaje człowiek, jego potrzeby i relacje, może stać się nie tylko źródłem utrzymania, ale także przestrzenią pełną sensu, wspierającą rozwój jednostki oraz wspólnoty.*

Najważniejszą wartością rozprawy jest właśnie zastosowanie kategorii zaczerpniętych z Tischnerowskiej myśli o pracy do nowego, współczesnego pola: technologii cyfrowych i powiązanych z nimi nowych pól i form ludzkiej aktywności. Z tego względu rozprawa Pawła Nowaka zasługiwałaby na publikację – albo w całości, albo w postaci serii artykułów.

Rozprawa jest napisana sprawnie. Analizy są dokładne i wyczerpujące. Zawierają stosunkowo wiele obszernych, ale uzasadnionych cytowań, co dobrze komponuje się z przedstawianymi tezami. Skutkiem jest jednak stosunkowo znaczna objętość rozprawy.

Krytycznie trzeba zauważyć, że skrótość tytułów rozdziałów sprawia, że są one bardziej ogólne od tytułu całej rozprawy. Nie uważam tego jednak za istotny problem, ale za skutek przyjętej konwencji. Tytuły rozdziałów zebrane razem streszczają mianowicie cały koncept Tischnerowski, któremu poświęcona jest rozprawa – a także koncept samej tej rozprawy.

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. inż. Pawła Nowaka spełnia z naddatkiem wymogi stawiane tego rodzaju pracom naukowym i wnioskuje o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Tomasz Polak

prof. dr hab. Tomasz Polak